

LUNDS
UNIVERSITET

Institutionen för psykologi
Kandidatuppsats

**Olika offer, lika skuld? En kvantitativ studie om
skuldbeläggande av våldtäktsoffer**

**Different victims, same blame? A quantitative study on victim
blaming of rape victims**

Lisa Lindström & Tova Isaksson Génétay

Kandidatuppsats HT 23

Handledare: Una Tellhed
Examinator: Niklas Cederström

Abstract

The aim of this study was to investigate, in a Swedish context, if the gender of a rape victim relates to how much blame they are attributed. Furthermore, to investigate if the gender, male and female, of the observer relates to how much blame they assign to the victim. Also if self-esteem and sexual orientation relates to how much blame victims are assigned. This was investigated through a quantitative method and an experimental manipulation. The study participants ($n=144$) responded to a survey which included a vignette depicting an acquaintance rape scenario where the victim was described as a male ($n=74$) or a female ($n=70$). The participants answered questions measuring victim blaming, self-esteem and stated their sexual orientation. The results revealed no significant difference in the degree of blame attributed to a male victim compared to a female victim. There was a significant difference regarding observer gender, where men attributed more blame to the victim compared to women. The result showed no significant relationship between self-esteem and victim blaming. Results revealed a significant relationship between age and victim blaming. The older the participant, the more blame was assigned to the victim. Potential explanations in relation to the results and the limitations of the study were discussed. It was noted that examination of both men and women as rape victims and the identification of underlying causes of victim blaming is crucial to help reduce this tendency.

Keywords: gender differences, rape, self-esteem, victim blaming

Sammanfattning

Denna studie syftade till att i en svensk kontext undersöka ifall våldtäktsoffrets kön påverkar graden skuldbeläggning de utsätts för. Forsättningsvis att undersöka ifall deltagarnas kön, man och kvinna, påverkar hur mycket skuld de tillskriver ett offer. Även ifall självkänsla och sexuell läggning påverkade hur mycket skuld ett offer attribueras. Detta undersöktes genom en kvantitativ metod och en experimentell manipulation. Studiens deltagare ($n=144$) besvarade en enkät och randomiserades till en vinjett om en bekantskapsvåldtäkt där offret antingen var man ($n=74$) eller kvinna ($n=70$). Vidare besvarade deltagarna frågor som bland annat mätte graden skuldbeläggning av offret, frågor som mätte självkänsla samt uppgav sin sexuella läggning. Resultatet visade ingen signifikant skillnad i graden av skuldbeläggning av en man som våldtäktsoffer jämfört med en kvinna som våldtäktsoffer. Det visades en signifikant skillnad mellan deltagarnas kön och graden skuldbeläggning då män skuldbelade mer än kvinnor. Resultatet visade att självkänsla inte hade ett signifikant samband med skuldbeläggning. Vidare visades ett signifikant samband mellan ålder och skuldbeläggning. Ju äldre deltagaren var, desto mer skuldbelades offret. Möjliga förklaringar till resultaten samt studiens begränsningar diskuterades. Det konstaterades att undersökning av både män och kvinnor som våldtäktsoffer samt identifiering av bakomliggande orsaker för skuldbeläggning av våldtäktsoffer är viktigt för att kunna minska förekommandet av detta.

Nyckelord: könsskillnader, självkänsla, skuldbeläggning, våldtäkt

Tack!

Vi vill tacka samtliga av studiens deltagare vars medverkan gjorde studien möjlig att genomföra. Vi vill också rikta ett tack till vår handledare Una Tellhed vars engagemang och råd har uppskattats och betytt mycket. Slutligen vill vi tacka våra familjer som har stöttat oss under arbetets gång.

Olika offer, lika skuld? En kvantitativ studie om skuldbeläggning av våldtäktsoffer

Under 2022 anmäldes totalt 24 656 sexualbrott i Sverige, varav 9635 av dessa våldtäktsrubricerades (BRÅ, 2023). I majoriteten av fallen var offret en kvinna (93%) och i resterande fall en man. Gemensamt var att nästintill alla brottsmisstänkta var män (BRÅ, 2023). Utöver detta tillkommer ett stort mörkertal, då en övervägande del av alla grova sexualbrott, inkluderat våldtäkter, inte anmäls (BRÅ, 2015). Vidare visar även statistik att majoriteten (73%) av de anmälda våldtäkterna begås av en bekant till offret (BRÅ, 2023). Det är vanligt förekommande med psykiska och emotionella besvär efter övergreppet, exempelvis i form av posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) och depression (Bhuptani och Messman, 2023; Walker et al., 2005).

Något som kan förvärra det ytterligare för offret är negativa responser från omgivningen i form av skuldbeläggning (Ahrens et al., 2007; Bhuptani & Messman, 2023). Detta kan leda till en sekundär viktimisering och således till ännu sämre psykisk hälsa hos offret (Ahrens et al., 2007; Bhuptani & Messman, 2023). Detta i kontrast till de som bemöter god respons och stöd från omgivningen, vilket har visats fungera gynnsamt för den emotionella återhämtningen och användande av adaptiva copingstrategier (Fehler-Cabral & Campbell, 2013; Ullman & Peter-Hagene, 2014). Rädsla och oro att skuldbeläggas av omgivningen efter ett sexuellt övergrepp är även något som avskräcker många från att polisanmäla brottet (Yamawaka et al., 2007), vilket har konstaterats hos både kvinnliga och manliga offer (Sleath & Bull, 2010). Många studier har undersökt hur våldtäktsoffrets egenskaper påverkar graden skuldbeläggning de utsätts för (Bruggen & Grubb, 2014). Framst har kvinnliga offer studerats, medan forskning om särskilt manliga homosexuella offer har förbisetts (Javaid, 2017; Sleath & Bull, 2010).

Kunskapen kring hur observatörens egenskaper påverkar skuldbeläggning av våldtäktsoffer är relativt begränsad i jämförelse med kunskapen om offrets egenskaper (Bruggen & Grubb, 2014). Det beskrivs att flera egenskaper kan samvariera vid bildandet av skulden man tillskriver ett offer samt att det är av vikt att vidare undersöka vilka egenskaper som kan påverka detta (Bruggen & Grubb, 2014). Exempelvis förklaras deltagarnas sexuella läggning och huruvida den kan påverka skuldbeläggande vara ett relativt outforskat område (Grubb & Harrower, 2014).

En annan faktor hos observatörerna, som har studerats i liten omfattning i relation till skuldbeläggning av våldtäktsoffer, är självkänsla. Självkänsla är ett konstrukt som annars har forskats mycket inom när det kommer till antisociala beteenden. Ett samband har återfunnits

mellan både hög respektive låg självkänsla och personer som betar sig antisocialt (Donovan et al., 2007; Ostrowsky, 2010), som exempelvis sexualbrottsförövare (Loinaz et al., 2021). Självkänsla har även studerats i relation till personer som blivit utsatta, där främst låg självkänsla är relaterat till personer som blivit utsatta för sexuellt våld (Janoff-Bulman, 1982; Murphy et al., 1988; Walker et al., 2005). Dock är det få studier som har studerat självkänsla hos personer som bevittnar händelser som innefattar sexuella övergrepp och hur det påverkar skulden de tillskriver offret.

Då utsatthet för våldtäkt medför många negativa konsekvenser för de som drabbas och skuldbeläggning är något som förvärrar offrets situation, är det viktigt att förstå detta fenomen bättre, vilket denna studie avser att göra. För att kunna minska skuldbeläggning så behöver vi både förstå vem som skuldbelägger, i högre grad än andra, det vill säga prediktorer för skuldbeläggning och vilka som utsätts. Genom en experimentell manipulation avser därav denna studie att i en svensk kontext undersöka och utöka den begränsade forskningen om våldtäktsoffrets kön påverkar graden av skuldbeläggning de utsätts för. Vidare att undersöka om observatörens kön, självkänsla och sexuella läggning påverkar hur mycket skuld ett offer tillskrivs.

Skuldbeläggning av offer

Skuldbeläggning av offer (victim blaming) är ett begrepp som myntades av sociologen Ryan (1971). Ryan (1971) uppmärksammade detta i relation till individer som levde under svåra sociala förhållanden, såsom fattigdom och utsatthet för rasism. Han kritiserade människors tendens att skuldbelägga och beskylla dessa individer för deras position, i stället för att ta hänsyn till och uppmärksamma samhällets underliggande strukturer som grunden till problemen (Ryan, 1971). Därefter har uttrycket applicerats inom olika områden, bland annat inom viktimologin (Åkerström & Sahlin, 2001). Ur ett viktimologiskt perspektiv beskrivs skuldbeläggning av offer vara när ett brottsoffer attribueras ansvar och tillskrivs skuld för brottet denne blivit utsatt för (Åkerström & Sahlin, 2001). Ett stort fokus inom denna forskning är på våldtäktsoffer, då forskning visat att detta är ett brott där offret ofta skuldbeläggs (Grubb & Harrower, 2008). Vanligtvis undersöks detta i vinjettstudier, där observatören läser ett påhittat våldtäktsscenario (Grubb & Harrower, 2008). Våldtäkt definieras i Sverige som när en individ inte frivilligt deltar i samlag eller liknande sexuell handling (Polisen, u.å). Denna definition tillämpas i den aktuella studien.

Den tidiga forskningen om skuldbelägning har framförallt varit fokuserad på offrets egenskaper och beteende. Bland annat har det påvisats att desto mer alkoholpåverkat offret var, ju mer skuldbelades det (Richardson & Campbell, 1982). Vidare att kvinnor som var mer lättklädda blev skuldbelagda i högre grad än de som inte var det (Furnham & Boston (1996). Senare forskning på området har även börjat intressera sig för hur deltagarnas egenskaper kan påverka och förklara graden av skuldbelägning (Bruggen & Grubb, 2014).

Spelar offrets kön någon roll?

Många studier har undersökt skuldbelägning av kvinnor som våldtäktsoffer, men studier med män som våldtäktsoffer är relativt outforskade (Sleath & Bull, 2010). Särskilt gäller det manliga homosexuella våldtäktsoffer (Javaid, 2017)¹. En studie som studerat detta undersökte hur kön och sexuell läggning interagerade med skuldbelägning (Burt & DeMello, 2002). Detta undersöktes bland annat i relation till hur homofobiska deltagarna var. Resultaten visade på att män som våldtäktsoffer, särskilt homosexuella män, blev mer skuldbelagda än en heterosexuell kvinna som våldtäktsoffer (Burt & DeMello, 2002). Det konstaterades även att de som var mer homofobiska skuldbelade det homosexuella offret mer än resterande (Burt & DeMello, 2002).

En möjlig förklaring till varför människor tenderar att skuldbelägga olika mycket utifrån offrets kön är benevolent sexism (Abrams et al., 2003; Le Brun et al., 2023). Benevolent sexism är en av komponenterna i Ambivalent sexism theory och hänvisar till en uppsättning av sammanhängande attityder (Glick & Fiske, 1996). Dessa attityder anses vara sexistiska genom hur man ser på kvinnor och män stereotypiskt samt sätter dem i begränsade roller (Glick & Fiske, 1996). Dessa roller kan anses positiva för de som upplever dem och framkalla beteenden som betraktas vara prosociala i form av omhändertagande eller intimitetssökande (Glick & Fiske, 1996). Även om dessa roller kan betraktas som positiva, grundar de sig i en maskulin dominans där kvinnan anses vara undergiven mannen. Mannen ska vara den starka självständiga personen

¹ APA rekommenderar att inte använda homosexuell då det historiskt förknippas med en sjukdomsdiagnos (APA, 2022). Då RFSL i Sverige använder detta begrepp används det i denna uppsats.

som tar hand om kvinnan, då kvinnan anses vara det svagare könet som behöver tas om hand (Glick & Fiske, 1996).

Tidigare studier har studerat benevolent sexism i relation till skuldbeläggning av våldtäktsoffer. Detta har undersökts både med en kvinna som offer (Abrams et al., 2003) och med en man som offer (Le Brun et al., 2023). Man har funnit att personer som skattade högt på benevolent sexism tenderar att lägga mer skuld på våldtäktsoffret (Abrams et al., 2003; Le Brun et al., 2023). Förklaringen till det här menar Abrams et al. (2003) kan vara att de stereotypiska könsrollerna som benevolent sexism grundar sig i, inte anses uppfyllas i situationer som berör bekantskapsvåldtäkt. Att kvinnan inte har levt upp till de förväntningar som dessa attityder ger, på så sätt att kvinnan var den som först bjöd in till intimt umgänge med en man, vilket Abrams (2003) menar bryter mot traditionella könsroller. Därför ses kvinnan som ansvarig för det som kan ske och på så sätt förtjänar hon inte att skyddas (Abrams et al., 2003). I linje med detta har forskning även visat att benevolent sexism påverkade graden av empati som observatörerna kände för en man som offer (Le Braun et al., 2023). Detta eftersom det ansågs att mannen utifrån benevolent sexism inte uppfyllde den stereotypa rollen som stark och beskyddande och i stället klandras för att inte kunna försvara sig själv (Le Braun et al., 2023).

Ett annat begrepp som kan förklara skillnader i skuldbeläggning beroende på offrets kön är våldtäktsmyter (rape myths) (Burt, 1980; Kassing et al., 2005). Detta syftar till skadliga, stereotypa eller falska övertygelser om våldtäkt, våldtäktsoffer och förövare. Exempelvis övertygelser om att endast en viss typ av person blir utsatt för våldtäkt samt en uppfattning om att sexualbrottsförövare är sexuellt frustrerade och att det således minimerar deras ansvar för brottet (Burt, 1980). Kvinnliga våldtäktsmyter bidrar till ett bibehållande av det sexuella våldet mot kvinnor. Dessa karaktäriseras framförallt av en uppfattning om att våldtäktsoffret bär skuld för brottet, en misstro på offret och istället en större tro på förövaren (Burt, 1980). Manliga våldtäktsmyter inkluderar istället uppfattningar om att det är osannolikt att män tvingas till sex på grund av deras fysiska storlek och styrka samt att män som varit offer för våldtäkt förlorar sin manlighet (Kassing et al., 2005). Flertalet studier har påvisat ett samband där en högre acceptans av våldtäktsmyter leder till mer skuldbeläggning av både manliga och kvinnliga våldtäktsoffer (Davies et al., 2012; Lambert & Raichle, 2000).

Tidigare forskning har i högre utsträckning undersökt skuldbeläggning av kvinnor som våldtäktsoffer men manliga våldtäkter är tämligen outforskat (Sleath & Bull, 2010). Därav

undersöker denna studie detta i en svensk kontext. Vidare jämförs det ifall graden av skuldbeläggning skiljer sig åt beroende på offrets kön.

Vem skuldbelägger?

Kön är den faktor hos deltagarna som är mest undersökt inom området för prediktorer av skuldbeläggning av våldtäktsoffer, varav majoriteten av studier visar att män skuldbelägger mer än vad kvinnor gör (Bruggen & Grubb, 2014). Detta har konstaterats både vad gäller kvinnliga heterosexuella offer och manliga homosexuella offer (Davies et al., 2009; Davies et al., 2011; Grubb & Harrower, 2009; Sjöberg & Sarwar, 2020).

Detta kan förklaras genom bland annat defensive attribution hypothesis, som syftar till att människor tenderar att skuldbelägga offer i högre eller lägre grad beroende på upplevd identifikation och likhet med offret (Shaver, 1970). Individer som i högre utsträckning identifierar sig med offret skuldbelägger offret i lägre grad. Högre upplevd likhet med offret blir en indikation på hur stor risken är för personen att råka ut för liknande utsatthet som offret. Detta motiverar till lägre skuldbeläggning då denne själv vill undvika att bli skuldbelagd vid sådan utsatthet (Grubb & Harrower, 2008; Shaver, 1970). De som i lägre utsträckning identifierar sig med offret skuldbelägger i högre grad då det ger en känsla av kontroll, att sådan utsatthet endast händer dem som är olik en själv (Grubb & Harrower, 2008; Shaver, 1970). Stöd för denna hypotes har visats i tidigare forskning där man funnit att män skuldbelägger kvinnliga våldtäktsoffer mer än vad kvinnor gör (Bell et al., 1994; Donovan, 2007). Det förklaras vara på grund av att männen i högre utsträckning kände likhet med förövaren och att kvinnor i högre utsträckning kände likhet med offret (Bell et al., 1994).

Som tidigare nämnt är deltagarnas sexuella läggning som prediktor för skuldbeläggande relativt utforskat (Bruggen & Grubb, 2014) och har beskrivits vara en intressant faktor att undersöka inom området (Burt & DeMello, 2002). Diamond-Welch et al. (2021) undersökte skuldbeläggning av en våldtäkt där offret var en kvinna och förövaren var en man. De fann, som många tidigare studier, att män skuldbelade offret mest, mer specifikt att homosexuella män skuldbelade mer än heterosexuella män (Diamond-Welch et al., 2021). Vidare skuldbelade lesbiska kvinnor offret mer än vad heterosexuella kvinnor gjorde (Diamond-Welch et al., 2021). En annan studie undersökte skuldbeläggande där både offer och förövare var män (Davies & McCartney, 2003). Där fann de att heterosexuella män skuldbelade offret i högst utsträckning, därefter heterosexuella kvinnor och slutligen skuldbelade homosexuella män offret minst av alla (Davies & McCartney, 2003). Då tidigare forskning visar på motstridiga resultat är det svårt

att göra prediktioner huruvida kön och sexuella läggning eventuellt interagerar vid skuldbeläggning av våldtäktsoffer. Därav avser denna studie att undersöka detta.

Självkänsla

En annan faktor som denna studie avser att undersöka som en möjlig prediktor av skuldbeläggande av våldtäktsoffer är självkänsla. Självkänsla är ett välstuderat begrepp inom psykologin (Orth & Robins, 2014), men relativt outforskat i relation till skuldbeläggning. Självkänsla är något som utvecklas tidigt hos individer och kan ses som relativt stabil men inte oföränderlig (Orth & Robins, 2014). Självkänsla har visats ha en effekt för olika utfall i livet som exempelvis sociala relationer, psykiskt välmående, jobbtillfredsställelse, kriminalitet samt kan även vara en riskfaktor för depression (Orth & Robins, 2014).

Självkänsla beskrivs vara positiva samt negativa attityder gentemot självet som helhet (Rosenberg, 1965a). Attityder överlag innefattar både kognitiva och affektiva komponenter, vilket de även gör när man pratar om attityder gentemot självet (Rosenberg et al., 1995a). Den kognitiva komponenten för attityder framgår av det faktum att attityder refererar till ett objekt, vilket i detta fall är självet. Den affektiva komponenten framgår genom att attityder kan vara positiva och negativa gentemot detta objekt (Rosenberg et al., 1995a). Rosenberg et al. (1995a) menar att den allmänna definitionen av självkänsla, och den definition som används mest vid mätningar, är den så kallade globala självkänslan. Detta då självkänsla kan delas upp i två komponenter, global-, samt specifik självkänsla (Rosenberg et al., 1995a). Den globala självkänslan syftar till våra allmänna attityder gentemot självet som helhet och är relaterat till vårt psykologiska välmående. Medan den specifika självkänslan är attityder som är riktade mot specifika delar av självet och i stället kan relateras till beteenden, som exempelvis akademisk prestation (Rosenberg et al., 1995a). Man menar att specifika självkänslan är relaterad till personens självförmåga och attityder om vad man upplevs vara bra på och inte bra på och därför anses vara mer kopplat till beteenden (Rosenberg et al., 1995a). När man istället pratar om den globala självkänslan beskrivs de centrala delarna av den vara hur man värderar sig själv i form av självacceptans och självrespekt. På så sätt relateras den globala självkänslan mer till en individs psykologiska välmående (Rosenberg et al., 1995a).

Betydelsen av hög-, respektive låg självkänsla är att personer med hög självkänsla ser sig själva vara tillräckligt bra, anser sig vara en person av värde samt har respekt för vem de själva är (Rosenberg, 1965a). Personer som har låg självkänsla tenderar istället att ha ett

självförakt och väldigt lite respekt för sig själva, bilden av självet är nedvärderande och det är inte ovanligt att personen önskar sig vara någon annan (Rosenberg, 1965a).

Forskning gällande självkänsla relaterat till bedömaren vid skuldbeläggning är, som tidigare nämnt, förhållandevis utforskat. En äldre studie har tittat på olika typer av skuldbeläggning relaterat till bland annat självkänsla hos offer men även hos bedömaren för våldtäktscenarion (Janoff-Bulman, 1982). Resultatet visade att hög självkänsla hos bedömaren positivt korrelerade med både beteendemässig skuldbeläggning samt karaktärologisk skuldbeläggning (Janoff- Bulman, 1982). Detta hänvisar till en skuldbeläggning för beteenden som offret ägnat sig åt samt karaktärsdrag hos offret som personen kan skuldbeläggas för (Janoff- Bulman, 1982). Att hög självkänsla hos bedömaren resulterade i mer skuldbeläggning, diskuterades kunna grunda sig i teorin om en rättvis värld (Just world theory) som tidigare har studerats i relation till skuldbeläggande av offer. Teorin syftar till att människor i högre eller lägre grad har en tro på att världen är en rättvis plats, där människor får vad de förtjänar (Lambert & Raichle, 2000). En hög sådan tro bidrar till mer skuldbeläggning för att kunna behålla denna världssyn och ger även en känsla av kontroll och rättvisa (Grubb och Harrower, 2008). Utifrån detta menar Janoff-Bulman (1982) att personer med hög självkänsla tenderar att skuldbelägga mer eftersom det anses vara ett sätt för observatörerna att upprätthålla en relativ osårbarhet, genom att distansera sig själva från offret och tillskriva deras öde till deras egna handlingar.

Vidare finns det forskning som motsäger att hög självkänsla skulle vara positivt korrelerat med en större tillskrivning av skuld. Balakrishnan & Fernandez (2018) studerade effekten av hög-, respektive låg självkänsla i relation till bevittandet av nätmobbning. Resultatet visade att personer med hög självkänsla tenderade att känna med-, och tycka synd om personen som blev utsatt (Balakrishnan & Fernandez, 2018). Detta menade Balakrishnan & Fernandez (2018) vara på grund av att individer med hög självkänsla tenderar att vara mer självsäkra och ha mer självrespekt och därför reagerade de mer positivt gentemot sådana händelser. Studien undersöker dock inte skuldbeläggning i relation till sexuellt våld, men det är en av få studier som tittar på självkänsla i relation till personer som bevittnar utsatthet och hur de agerar. Vidare understryks att det finns fler studier som har studerat självkänsla hos personer som utövar kränkningar och personer som blir utsatta för det, men att få studier har undersökt på självkänsla i relation till personer som bevittnar dessa händelser (Balakrishnan & Fernandez,

2018). Då självkänsla relaterat till skuldbeläggning är relativt outforskat och med motstridiga resultat ämnar denna studie att utöka denna forskning.

Syfte och hypoteser

Studiens huvudsakliga syfte att undersöka ifall våldtäktsoffrets kön (man eller kvinna som våldtas av en manlig förövare) påverkar graden av skuldbeläggning offret utsätts för, i en svensk kontext. Vidare undersöker studien om deltagarnas kön och sexuella läggning relaterar till graden av skuldbeläggande de gör av våldtäktsoffer. Slutligen undersöks även om deltagarnas självkänsla relaterar till graden av skuldbeläggning de gör. Baserat på teori och tidigare forskning är hypoteserna följande:

Hypotes 1: Män som våldtas skuldbeläggs mer än kvinnor som våldtas.

Hypotes 2: Män skuldbelägger våldtäktsoffer i högre utsträckning än vad kvinnor gör.

Hypotes 3: Explorativt undersöks det om självkänsla samvarierar med skuldbeläggning av våldtäktsoffer, samt om deltagarnas sexuella läggning interagerar med graden av skuldbeläggning.

Metod

Design och procedur

Studien använde experimentell design där deltagarna slumpmässigt blev tilldelade att läsa en vinjett som innefattade antingen en beskrivning av en samkönad eller heterosexuell våldtäkt och fyllde därefter i en enkät som skapats i det digitala enkätverktyget Qualtrics.

Före vinjetten introducerades så läste deltagarna information om studien, etiska principer samt medgav samtycke. Enkäten bestod sammanlagt av 22 frågor och studien som helhet tog ungefär sju minuter att genomföra. Enkäten tog först upp sju frågor gällande skuldbeläggning, sedan tio frågor som berörde självkänsla och därefter tre demografiska frågor om ålder, kön samt sexuell läggning. Enkäten avslutades med två manipulationsfrågor för att säkerställa att respondenterna hade läst igenom frågorna. Den ena frågan som ställdes var "*Vilka personer handlade berättelsen om?*" med tre svarsalternativ. Den andra frågan var "*Vad tror du denna studie handlar om?*" med ett öppet svarsalternativ.

Forskningspersoner

Deltagarna rekryterades via sociala medier genom ett snöbollsurval. Dels delades enkäten till bekanta, som i sin tur delade enkäten vidare, dels delades den i olika grupper på Facebook samt i diskussionsforumet Familjeliv. Enkäten var tillgänglig i 12 dagar och påbörjades av 189 respondenter, varav 145 av svaren var fullständiga.

Ett inklusionskriterie för att delta i studien var att deltagarna behövde vara minst 18 år. Deltagarnas ålder var från 18- 69 år och medelåldern var 34,8 år ($SD = 13,4$). Gällande kön så identifierade sig 86 personer som kvinnor, 58 som män och 1 som icke-binär. Då endast en deltagare identifierade sig icke-binär, exkluderades denne och enbart män och kvinnor jämfördes i resultatet. Gällande sexuell läggning så identifierade sig 124 som heterosexuella, 18 som bisexuella, en som homosexuell samt en som inte ville ange. På grund av det låga antalet deltagare som identifierade sig som HBTQ+, exkluderades dessa och sexuell läggning användes inte som en variabel i analysen. Bland de 144 svar som analyserades så läste 74 deltagare en vinjett som beskrev den samkönade våldtäkten och 70 läste om den heterosexuella våldtäkten.

Material

Den experimentella manipulationen

För den experimentella manipulationen skapades vinjetter som beskrev en bekantskapsvåldtäkt. Vinjetterna inspirerades från den som användes i Abrams et al. (2003) studie om skuldbeläggning av våldtäktsoffer (se Appendix 1). Vinjetten översattes av oss, bland annat genom Microsoft Words översättningsverktyg samt egna justeringar därefter. Vinjetten justerades och anpassades till den aktuella studien bland annat genom att addera en extra betingelse med olika kön på offret. Samt ett tillägg om att offret trodde att en våldtäkt ägt rum. Den enda skillnaden mellan den aktuella studiens vinjetter är könet och namnet på offret. Nedan följer båda vinjetterna

Viktor och Erik är båda 25 år och har tidigare haft en sexuell relation som nu är avslutad. Ett år har gått sedan dess och ikväll ska de till samma hemmafest. De skrattar, dansar och umgås med varandra. Vid kvällens slut frågar Erik ifall Viktor vill följa med hem till Eriks lägenhet för att ta en kaffe. När de kommer hem till lägenheten börjar Erik kyssa och smeka Viktor. De börjar ta av varandras kläder men Erik vill inte längre och drar sig undan, på ett mjukt sätt, för att inte såra Viktors känslor. Efter en stund somnar de. Mitt i natten vaknar Erik av att Viktor penetrerar honom. Det gör ont och han stelnar av chocken och kan inte röra sig. Efter en liten stund knuffar han dock bort Viktor. Erik säger ingenting till Viktor men berättar senare för sin syster att han tror att han blivit våldtagen.

Viktor och Maja är båda 25 år och har tidigare haft en sexuell relation som nu är avslutad. Ett år har gått sedan dess och ikväll ska de till samma hemmafest. De skrattar, dansar och umgås med varandra. Vid kvällens slut frågar Maja ifall Viktor vill följa med hem till Majas lägenhet för att ta en kaffe. När de kommer hem till lägenheten börjar Maja kyssa och smeka Viktor. De börjar ta av varandras kläder men Maja vill inte längre och drar sig undan, på ett mjukt sätt, för att inte såra Viktors känslor. Efter en stund somnar de. Mitt i natten vaknar Maja av att Viktor penetrerar henne. Det gör ont och hon stelnar av chocken och kan inte röra sig. Efter en liten stund knuffar hon dock bort Viktor. Maja säger ingenting till Viktor men berättar senare för sin syster att hon tror att hon blivit våldtagen.

Skuldbeläggande av våldtäktsoffer

För att mäta deltagarnas skuldbeläggning av våldtäktsoffer användes Abrams et al. (2003) skala, vilken översattes till svenska med hjälp av Microsoft Words översättningsverktyg (se Appendix 2). Denna skala bestod av totalt sju frågor och med sju svarsalternativ. Exempel är *“Hur mycket tycker du att Maja/Erik ska klandra sig själv för vad som hände?”* och *“Vems fel tycker du att det är, att det som beskrivits i texten skedde?”*. Skalan gick från 1–7 där 1= *“Inte alls”* och 7= *“Helt och hållet”* eller 1= *“Helt Viktors fel”* till 7= *“Helt Majas/Eriks fel”*. Vissa av frågorna behövde reverseras för att sedan kunna mäta Cronbachs alpha, vilket visade på god reliabilitet ($\alpha = 0.745$).

Skala för självkänsla

Rosenberg Self-Esteem Scale (Rosenberg, 1965b) översatt till svenska av Lindwall (2011) användes för att mäta deltagarnas självkänsla (se Appendix 3). Exempel på frågor är: *“Jag känner att jag är en värdefull person, åtminstone lika mycket som alla andra”* eller *“Jag tycker att jag har en massa goda egenskaper”*. Den ordinarie skalnivån går från 1–4 men för att passa in med skalan för victim blaming så utökades skalan till 1-7. Där 1= *“Håller inte alls med”* och 7 = *“Håller med fullständigt”*. Även här behövde vissa av frågorna reverseras för att sedan kunna utföra en reliabilitetsanalys där Cronbachs alpha visade på god reliabilitet ($\alpha = 0.843$).

Etiska överväganden

Deltagarna informerades om studiens känsliga ämne i enkätens första sida, vidare fanns en länk till en stödhemside för personer som blivit utsatta för sexuella övergrepp i slutet av enkäten för de som var i behov av stöd. Fortsättningsvis informerades respondenterna om att deltagande var anonymt, frivilligt samt att det när som helst gick att avbryta sin medverkan. De informerades även om att svaren endast användes för studiens syfte samt att deltagarna behövde vara minst 18 år för att delta.

Statistik analys

För de statistiska analyserna användes statistikprogrammet Jamovi. För att undersöka normalfördelningen av datan användes Shapiro Wilk-test och det undersöktes även för eventuella outliers. En faktoriell tvåvägs- ANOVA användes för att undersöka hypotes 1 samt hypotes 2 och Spearman's rangkorrelation användes för att testa hypotes 3. Vidare användes även Spearman's rangkorrelation för en explorativ analys om ålder och skuldbeläggning, som beslutades att undersökas under analysens gång. Detta tillägg i analysen diskuteras mer om i diskussionen.

Resultat

Analyser

Preliminära analyser

Shapiro Wilk- test visade att både skalan för skuldbeläggning ($W = 0.883, p < 0.001$) och skalan för självkänsla ($W = 0.967, p < 0.001$) var snedfördelade. Skalan för skuldbeläggning visade fyra outliers och skalan för självkänsla visade inga outliers. Eftersom ANOVA är ett robust test (Navarro & Foxtrot, 2022) så användes det för analyserna för effekterna av den experimentella manipulationen. Resultaten för faktoriell tvåvägs- ANOVA förändrades dessutom inte anmärkningsvärt av att justera de identifierade outliers, därav bevarades de som de var. För korrelationsanalysen ersattes Pearson's analys med det icke-parametriska testet Spearman's rangkorrelation. En genomgång av manipulationsfrågorna visade att respondenterna hade läst igenom enkäten noggrant.

Hypotes 1 och 2: Kön och skuldbeläggande

Medelvärde för skuldbeläggning var $M = 2.28, SD = 0.969$. För att testa hypoteserna att män som våldtas skuldbeläggs mer än kvinnor som våldtas (hypotes 1) och att män skuldbelägger våldtäktsoffer mer än kvinnor (hypotes 2) så gjordes en faktoriell tvåvägs- ANOVA (Se tabell 1). Våldtäktsoffrets kön och deltagarens kön var oberoende variabler och

skuldbeläggande av offret var den beroende variabeln. Resultaten visade att det saknades en huvudeffekt av offrets kön, ($p = 0.661$), vilket gick emot hypotes 1. Resultaten visade dock en huvudeffekt av deltagarens kön ($p < 0.001$), där män ($M = 2.60$, $SD = 1.06$) skuldbelade våldtäktsoffren mer än kvinnor gjorde ($M = 2.06$, $SD = 0.839$), vilket stödde hypotes 2 (se Tabell 1 för effektstorlekar). Det saknades en interaktionseffekt för offrets kön och deltagarens kön ($p = 0.728$).

Tabell 1

Deskriptiv statistik och ANOVA för skuldbeläggning

	Grupp	N	M	SD	F(1.40)	η^2
Vinjett 1+2	Vinjett 1	74	2.24	0.930	0.193	0.001
	Vinjett 2	70	2.32	1.01		
Deltagarens kön	Man	58	2.60	1.06	11.703***	0.077
	Kvinna	86	2.06	0.839		
Kön*Vinjett 1+2					0.121	0.001

*** $p < 0.001$

Notering: Vinjett 1 = samkönad våldtäkt, vinjett 2= heterosexuell våldtäkt

Hypotes 3: Självkänslans roll

För att testa om självkänsla predicerade graden av skuldbeläggande så användes Spearmans rangkorrelation. Resultatet visade att självkänsla inte samvarierade med skuldbeläggning av våldtäktsoffer ($r_s = 0.041$, $p = 0.629$). Medelvärde och standardavvikelsen för självkänsla var $M = 4.77$, $SD = 1.13$.

Explorativ analys av ålder

Vi undersökte även explorativt om ålder och skuldbeläggning korrelerade genom spearmans rangkorrelation. Inga outliers identifierades för ålder. Åldern och skuldbeläggning

visade på en positiv korrelation ($r = 0.296, p < 0.001$). Äldre deltagare tenderade att attribuera mer skuld till offret.

Diskussion

Syftet med denna studie är att i en svensk kontext undersöka och utöka den begränsade forskningen om våldtäktsoffrets kön, man och kvinna, påverkar hur mycket skuld som offret attribueras. Fortsättningsvis att undersöka om observatörernas kön, självkänsla och sexuella läggning kan påverka graden skuldbeläggning ett offer tillskrivs. Av den anledningen att kunskapen kring bakomliggande orsaker kan hjälpa till att minska uppkomsten av detta fenomen.

Sammanfattningsvis så visar resultaten överlag en låg grad skuldbeläggning av våldtäktsoffer. Det visar ingen skillnad i skuldbeläggning av våldtäktsoffer om den våldtagna är en man (samkönad våldtäkt) eller en kvinna (heterosexuell våldtäkt), vilket går emot hypotes 1. Däremot påvisas en signifikant skillnad mellan kvinnor och mäns grad av skuldbeläggning, där män skuldbelägger våldtäktsoffren mer än kvinnor gör, vilket stödde hypotes 2.

Resultaten gällande de mer explorativa analyserna visar inte någon korrelation mellan självkänsla och skuldbeläggning av våldtäktsoffer. Deltagarnas sexuella läggning och huruvida den interagerar med graden skuldbeläggning kunde inte undersökas med anledning av det låga antalet deltagare som identifierade sig som annat än heterosexuella. Vi valde även att explorativt undersöka ifall ålder interagerar med graden skuldbeläggning. Ursprungligen var detta inte planerat att undersökas, men under analysprocessen ansåg vi att det var en intressant aspekt att studera. Resultatet visar ett signifikant samband mellan ålder och skuldbeläggande, där äldre deltagare skuldbelägger våldtäktsoffren mer än yngre.

Hypotes 1: Spelar offrets kön roll för skuldbeläggning?

Att offrets kön inte spelar roll för graden av skuldbeläggning går emot den tidigare studie som visat att män som våldtäktsoffer skuldbeläggs mer än vad kvinnor gör (Burt & DeMello, 2002). Burt och DeMello (2002) fann i sin studie att individer som var mer homofobiska skuldbelade en homosexuell man som offer mer än en heterosexuell kvinna som offer. Denna tidigare studie undersökte deltagare i Australien och eventuellt kan skillnaden i resultaten bero på kulturella skillnader. I Sverige arbetas det mycket för HBTQ+-personers rättigheter i form av införande av olika lagar, insatser och reformer som tillfört ökad öppenhet i samhället (Regeringskansliet, 2022). En nationell jämförelse från år 2020 angående attityder gentemot HBTQ+-personer visar att Sverige skattar högre på acceptans och positiva attityder

än Australien (Flores, 2021). Möjligtvis kan det därav vara så att deltagarna i vår studie är mindre homofobiska och mer accepterande mot HBTQ+-personer än i den ovan nämnda studien. Detta kan vara en eventuell förklaring till varför resultaten i studierna skiljer sig åt. Dock kan inga slutsatser dras då homofobi inte mättes i den aktuella studien. Anmärkningsvärt är dock att Burt och DeMello (2002) studie genomfördes för drygt 20 år sedan, och Flores (2021) beskriver att Australien är ett av de land som där attityderna mot HBTQ+ utvecklats i en positiv riktning på senare år. En replikation av Burt och DeMello (2002) studie i nutid hade möjligen visat ett resultat mer i linje med vår studies resultat.

Att det inte finns någon skillnad i skuldbeläggning av en man eller en kvinna som offer i vår studie kan möjligtvis också vara ett resultat av social önskvärdhet (social desirability). Vilket innebär att deltagare kan svara utifrån vad de tror förväntas av dem, att de återger svar som anses vara mer socialt accepterade och inte svar som speglar deras egentliga attityd kring ämnet (Shaughnessy et al., 2015). Arbetet och uppmärksamheten kring HBTQ+-personers rättigheter kan möjligtvis ha påverkat vad som är mer eller mindre accepterade åsikter och således bidragit till social önskvärdhet. Eventuellt kan även detta förklara varför skuldbeläggningen mellan könen inte skiljer sig åt.

Tidigare studier menar på att en bakomliggande faktor till varför vissa tenderar att skuldbeläggas mer än andra är benevolent sexism (Abrams et al., 2003; Le Brun et al., 2023). Detta gäller både kvinnor och män som våldtäktsoffer och anses vara på grund av att de stereotypa könsroller som benevolent sexism grundar sig, i inte går i linje med den position som offret befinner sig i, och därav tenderar de att skuldbeläggas mer. Tidigare studier har funnit att lägre skattning av benevolent sexism innebär mindre skuldbeläggning av både män och kvinnor som våldtäktsoffer (Abrams et al., 2003; Le Brun et al., 2023). Resultaten för den aktuella studien skulle således kunna förklaras med att deltagarna generellt sett skattar lågt på detta och att det är anledningen till varför det inte finns någon skillnad i skuldbeläggning mellan offren. Sverige jobbar även aktivt med jämställdhet och för att minska de stereotypa könsrollerna, kvinnor uppmuntras till att vara mer självständiga och män till att visa sig mer sårbara, vilket skulle kunna vara en förklaring. Dock kan inga slutsatser dras utifrån benevolent sexism av den anledning att den aktuella studien inte mäter det.

Fyndet i denna studie om att män och kvinnor som våldtäktsoffer inte skuldbeläggs i olika grad visar ett positivt resultat. Denna kunskap skulle exempelvis kunna bidra till att effektivisera stödet för våldtäktsoffer. Ifall män som offer och kvinnor som offer blev

skuldbelagda i olika grad skulle det kanske istället indikera på att stödet hade behövt skilja sig åt mer. Ett enhetligt stödprogram för offer, oberoende kön, skulle kunna vara mer effektivt. Dock behöver skuldbeläggning av olika kön på offret undersökas mer.

Fortsättningsvis visar studiens resultat att deltagarna överlag skuldbelägger offren i låg grad. Då vinjetterna utgick från den i Abrams et al. (2003) studie, är det av intresse att jämföra medelvärdena för skuldbeläggning i vår studie och deras studie. I Abrams et al. (2003) studie var skuldbeläggningen högre ($M = 3.18$) och vinjetten berörde en kvinna som var offer för våldtäkt av en bekant man. Studien utfördes i England och Abrams et al. (2003) och deltagarna hade en lägre medelålder ($M = 24.31$, $SD = 5.83$), jämfört med deltagarna i vår studie. Trots detta var skuldbeläggningen i deras studie högre, vilket går emot fyndet från vår studie att äldre personer skuldbelägger mer.

En anledning till skillnaderna i medelvärde för skuldbeläggning kan möjligtvis bero på att vi som nämnt utgick från vinjetten av Abrams et al. (2003), men att den justerades och anpassades för vår studie. Exempelvis lades det till i slutet av den aktuella studiens vinjetter att offret själv trodde att en våldtäkt ägt rum, vilket möjligen kan ha gjort att deltagarna skuldbelade mindre än ifall inte ordet våldtäkt inkluderats som i Abrams et al. (2003) vinjett. Vidare kan en eventuell förklaring till skillnaden i graden skuldbeläggning mellan studierna vara att studien av Abrams et al. (2003) är 20 år gammal och att mycket har hänt inom detta område sedan dess, exempelvis MeToo-rörelsen och således kanske även i graden skuldbeläggning. Dessutom har detta ämne som nämnt uppmärksammats och arbetats mycket kring i Sverige (BRÅ, 2019) och kanske är det så att vi har kommit längre i Sverige med detta och även det kan förklara skillnaden i graden skuldbeläggning.

Hypotes 2: Spelar observatörens kön roll för skuldbeläggande?

Likt tidigare studier så visade denna studies resultat att män skuldbelade våldtäktsoffren mer än kvinnor gjorde (Davies et al., 2009; Davies et al., 2011; Grubb & Harrower, 2009; Sjöberg & Sarwar, 2020). En möjlig förklaring till vårt resultat kan vara identifikation. Att män tenderar att känna mer likhet med förövaren och att kvinnor i högre utsträckning än män identifierar sig med offret (Bell et al. 1994). Burt et al. (2002) föreslog att kvinnor överlag kanske identifierar sig mer med en offerstatus än män, oberoende offrets kön. Möjligtvis skulle det kunna förklara denna studiens resultat. Vidare var förövaren i Bell et al. (1994) studie en man, precis som i vår studie, och kanske hade den upplevda likheten och således skuldbeläggningen sett annorlunda ut ifall förövaren i stället var en kvinna. Att kvinnor i högre

grad kan identifiera sig med en offerstatus än män kan möjligen relateras till defensive attribution hypothesis. Att högre identifiering med den brottsutsatte samvarierar med lägre skuldbeläggning och även tvärtom, att lägre identifiering samvarierar med högre skuldbeläggning (Shaver, 1970).

Att konstatera att män ofta skuldbelägger mer än vad kvinnor gör kan vara viktigt för att veta var insatser bör riktas för att minska detta beteende och således skydda offer från att utstå den sekundära viktimisering som skuldbeläggning har visat att det kan medföra (Ahrens et al., 2007; Bhuptani & Messman, 2023). Fortsättningsvis kan kunskapen kring att män skuldbelägger våldtäktsoffer mer än kvinnor indikera på könsskillnader i fördomar och attityder gentemot våldtäktsoffer. Förståelsen och uppmärksammandet av denna skillnad är viktig för att kunna arbeta med att förändra dessa attityder.

Hypotes 3: Samvarierar självkänsla med skuldbeläggande?

Vidare så visade resultaten att självkänsla inte relaterade till graden av skuldbeläggning. Som tidigare nämnt har detta undersökts i liten utsträckning i relation till skuldbeläggning av våldtäktsoffer. Men resultatet går inte i enlighet med den studie vi har identifierat inom det specifika området. Denna mycket äldre studie fann att hög självkänsla positivt korrelerade med både beteendemässig-, samt karaktärologisk skuldbeläggning (Janoff-Bulman, 1982).

Andra studier inom området för skuldbeläggning, men istället i relation till nätmobbning, har dock funnit annorlunda resultat. Personer med hög självkänsla som bevittnade nätmobbning var mer benägna att tycka synd om, och känna med de som utsattes (Balakrishnan & Fernandez, 2018). Detta beskrivs vara för att personer med hög självkänsla troligen har mer självrespekt och är mer självsäkra vilket gör att de reagerar mer på sådana händelser, och agerar med handlingar som anses positiva (Balakrishnan & Fernandez, 2018). Studien undersöker inte specifikt observatörer för våldtäktsincidenter, men de tittar på observatörens agerande i relation till utsatthet. Den aktuella studien fann, som nämnt ovan, ingen korrelation mellan självkänsla och skuldbeläggning vilket går emot båda resultaten från tidigare studier, dock visar den en generell hög självkänsla hos det aktuella urvalet.

Men tidigare studier som har undersökt självkänsla i relation till skuldbeläggning är relativt få, specifikt i relation till våldtäktsscenarion. Det skulle eventuellt kunna bero på publiceringsbias (file drawer problem), att tidigare studier som har undersökt detta inte funnit något signifikant resultat och därav medvetet låtit bli att publicera forskningen. Men även att de få befintliga studierna som har publicerats visar på motstridiga resultat gör att relationen

mellan självkänsla och graden av skuldbeläggning är tvetydig och föreslås därför behöva undersökas mer, specifikt i relation till skuldbeläggning. Förslagsvis bör framtida studier som undersöker detta för-registreras (pre-registration) i en databas, av den anledning att studier som även finner nollresultat publiceras (Lundh & Nilsson, 2018).

Ålder och skuldbeläggning

Slutligen så visade resultaten att äldre individer skuldbelade offret mer, i jämförelse med yngre individer. De flesta studier har endast undersökt universitetsstudenters skuldbeläggande (Bruggen & Grubb, 2014) och få studier har undersökt ifall skuldbeläggande skiljer sig åt mellan olika åldersgrupper (Adams-Price et al., 2004). Resultaten från en studie som undersökt detta i relation till ett rånoffer fann att äldre deltagare skuldbelade mer än yngre (Adams-Price et al., 2004), vilket överensstämmer med den aktuella studiens resultat. Under 2000-talet har flertalet ändringar i sexualbrottslagstiftningen gjorts som speglar samhällets minskade tolerans mot sexualbrott, exempelvis införandet av samtyckeslagen. Vidare har flertalet upprop, såsom #prataomdet och MeToo-rörelsen, skapat stor uppmärksamhet och har gemensamt betonat intoleransen mot sexualbrott, skuldbeläggande av offer samt det viktiga i att tala om och anmäla brottet (BRÅ, 2019). Detta synsätt och uppmärksamhet kring ämnet är någonting som den yngre generationen har socialiserats in i under sin uppväxt, till skillnad från den äldre generationen och skulle därav möjligen kunna vara en förklaring till studiens resultat.

Metoddiskussion

Syftet med studien var att undersöka skuldbeläggning av våldtäktsoffer, men en begränsning är att vi endast kan uttala oss om skuldbeläggning i våldtäktsscenario när förövaren är en man. Det finns en möjlighet att resultaten hade sett annorlunda ut om förövaren istället hade varit en kvinna. Eftersom majoriteten av alla anmälda våldtäkter mot både män och kvinnor begås av män (BRÅ, 2023), valde vi att ha en man som förövare. Dessutom för att manipulationen endast skulle gälla offrets kön och för att våldtäktsakten skulle vara så lika som möjligt för båda scenarion. Ännu en begränsning med studien är att vi endast kan uttala oss om skuldbeläggning vid bekantskapsvåldtäkter. Vid majoriteten av anmälda våldtäkter är den misstänkte förövaren en bekant till offret (BRÅ, 2023), och därav valde vi ett scenario som beskrev en bekantskapsvåldtäkt. Dock är ungefär en fjärdedel av de misstänkta förövarna obekant till offret (BRÅ, 2023). Möjligen hade resultaten sett annorlunda ut ifall vinjetterna istället hade beskrivit ett sådant scenario i form av exempelvis en överfallsvåldtäkt. Framtida

studier bör mot bakgrund av ovanstående utöka vår design och undersöka olika kön på förövaren samt olika våldtäktsscenario.

En annan begränsning relaterat till studiens insamlingsmetod är att enkäten bestod av självskattningsfrågor, vilket är viktigt att ta hänsyn till då det kan föra med sig frågor som berör sanningsenligheten. Ämnet för denna studie kan anses vara känsligt men också relativt uppmärksammat och skulle kunna förstärka känslan av att det finns ett rätt eller fel svar, vilket i sin tur kan innebära en risk för social önskvärdhet (Shaughnessy et al., 2015). Vinjetterna innefattar ordet "våldtäkt" vilket i sin tur kan ha bidragit till social önskvärdhet. Hade ordet "våldtäkt" inte använts i vinjetterna hade det eventuellt gett mer utrymme för tolkning hos observatören, då det möjligtvis hade skapat en större gråzon om vad som skett. Social önskvärdhet är svårt att undgå, men det bästa sättet är att faktiskt vara medveten om att det förekommer (Shaughnessy et al., 2015).

En styrka relaterat till studiens enkät är att redan etablerade skalor används vid mätningen av skuldbeläggning och självkänsla, detta i sin tur förstärker konstruktvaliditeten eftersom enkäten mäter det konstrukt som ämnas att mätas (Shaughnessy et al., 2015). Som tidigare nämnt användes även Cronbachs alpha för att undersöka reliabiliteten för frågorna, vilket visade på god reliabilitet.

Angående den externa validiteten beskrivs nackdelen med icke-sannolikhetsurval vara att det inte kan garantera att urvalet är tillräckligt representativt för populationen och på så sätt hotar den externa validiteten (Shaughnessy et al., 2015). Därav kan den externa validiteten i denna studie vara begränsad då urvalet mestadels baseras på ett snöbollsurval via vänner och bekanta, vilket inte utgör ett representativt urval av den svenska befolkningen. Populationen som studien ämnade att studera var personer i Sverige över 18 år, därav använde vi den urvalsmetod som ansågs generera mesta möjliga svar från olika grupper av individer. Det är dock positivt att åldersspannet för urvalet sträcker sig mellan 18-69 år vilket ger oss perspektiv från olika åldrar och inte enbart från en grupp av individer, då många tidigare studier inom detta område har riktat in sig på enbart universitetsstudenter (Bruggen & Grubb, 2014). Men på grund av att urvalet är relativt litet och urvalsmetoden bör studien replikeras med ett större och mer representativt urval av svenskar innan säkra slutsatser kan dras.

Ytterligare en begränsning med studien är att hypotesen om deltagarnas sexuella läggning interagerar med graden av skuldbeläggning inte gick att undersöka då endast en person identifierade sig som homosexuell och 18 som bisexuella. Möjligen hade vi kunnat nå

ut till fler HBTQ+-personer ifall enkäten varit tillgänglig under en längre tid och publicerats i andra eventuella forum och grupper. Möjligtvis kan det låga antalet även ha att göra med att sexuell läggning kan anses vara känsligt att ange och därav hade ett eventuellt ökat tidsspann inte bidragit till ett anmärkningsvärt annorlunda urval.

Implikationer

Denna studie har bidragit till att utöka den begränsade forskningen om män och kvinnor som våldtäktsoffer. Studiens resultat visar att skuldbeläggningen generellt sett var låg samt att en man som offer och en kvinna som offer inte skuldbeläggs i olika grad, vilket är två positiva resultat. Även om skuldbeläggning av våldtäktsoffer är ett problem i samhället, antyder resultaten i denna studie kanske att utvecklingen av skuldbeläggning minskar. Vi baserar denna tolkning dels på den generellt låga skattningen av skuldbeläggning, dels på att yngre deltagare skattade lägre på skuldbeläggning än äldre deltagare. Vidare visar resultatet att män skuldbelägger i högre grad än kvinnor. Självkänsla visar sig inte samvariera med graden av skuldbeläggning, men detta bör studeras vidare då de få tidigare studier som undersökt detta visar motsägande resultat samt att den aktuella studiens resultat inte gick i linje med någon av de tidigare studierna.

Undersökning och identifiering av olika prediktorer för skuldbeläggning av våldtäktsoffer är viktiga att belysa för att kunna arbeta preventivt och för att veta var insatser bör riktas. Det har föreslagits att individer bör undervisas redan i tidiga tonår för att minska risken att de internaliserar olika attityder som kan öka skuldbeläggande av våldtäktsoffer (Geiger et al., 2004). För universitetsstudenter har preventionsprogram mot sexuella övergrepp givits på campus. Det har visat sig att flera av dessa, åtminstone på kort sikt, har lyckats bidra till att ändra attityder som bidrar till skuldbeläggning (Hansson-Breitenbecher, 2000). Eftersom studiens resultat visar att män skuldbelägger mer än kvinnor och att äldre skuldbelägger mer än yngre, kan det ge en riktlinje för till vilka preventionsprogram särskilt bör riktas. Fortsättningsvis kan fyndet av män och kvinnors skillnad i skuldbeläggning visa på att det i Sverige finns en könsskillnad gällande attityder gentemot våldtäktsoffer, som bör arbetas mot. Framtida studier bör undersöka medierande faktorer som kan förklara den här studiens resultat, att män skuldbelägger våldtäktsoffer mer än kvinnor samt att äldre skuldbelägger mer än yngre. Medierande faktorer skulle exempelvis kunna vara deltagarnas sexuella läggning samt grad av homofobi. De föreslagna faktorerna bör, då det inte är studerat i hög utsträckning, särskilt

undersökas i studier där både män och kvinnor som våldtäktsoffer undersöks och skuldbeläggningsgraden mellan dem jämförs.

Slutsats

Studiens syftade till att i en svensk kontext undersöka och utöka den begränsade forskningen om våldtäktsoffrets kön, man och kvinna, påverkar graden av skuldbeläggning de utsätts för. Vidare till att undersöka om observatörernas kön, sexuella läggning och självkänsla påverkar hur mycket skuld ett offer tillskrivs. Resultaten i denna studie visade att våldtäktsoffrets kön inte hade någon betydelse för graden skuldbeläggning de utsattes för. Observatörernas kön påverkade hur mycket skuld offret tillskrevs då män skuldbelade i högre grad vad kvinnor gjorde. Slutligen visade resultaten att självkänsla inte samvarierar med skuldbeläggning av våldtäktsoffer.

Ökad uppmärksamhet och diskussion kring skuldbeläggande av våldtäktsoffer är viktigt för att synliggöra den sekundära viktimisering det kan medföra för den brottsutsatte. En förhöjd kunskap om ämnet och identifiering av individuella faktorer som kan bidra till skuldbeläggning, kan eventuellt bidra till att minska förekomsten av detta. Således även till att underlätta våldtäktsoffers återhämtning efter brottet.

Referenser

- Abrams, D., Viki, G. T., Masser, B., & Bohner, G. (2003). Perceptions of stranger and acquaintance rape: The role of benevolent and hostile sexism in victim blame and rape proclivity. *Journal of personality and social psychology*, 84(1), 111-125.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.84.1.111>
- Ahrens, C., Campbell, R., Ternier-Thames, N., Wasco, S., & Sefl, T. (2007). Deciding whom to tell: Expectations and outcomes of rape survivors' first disclosures. *Psychology of Women Quarterly*, 31(1), 38-49.
<https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2007.00329.x>
- American psychological association. (Juli 2022). *Sexual orientation*.
<https://apastyle.apa.org/style-grammar-guidelines/bias-free-language/sexual-orientation>
- Balakrishnan, V., & Fernandez, T. (2018). Self-esteem, empathy and their impacts on cyberbullying among young adults. *Telematics and Informatics*, 35(7), 2028-2037.
<https://doi.org/10.1016/j.tele.2018.07.006>
- Bell, S. T., Kuriloff, P. J., & Lottes, I. (1994). Understanding attributions of blame in stranger rape and date rape situations: An examination of gender, race, identification, and students' social perceptions of rape victims. *Journal of Applied Social Psychology*, 24(19), 1719-1734.
<https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1994.tb01571.x>
- Bhuptani, P., & Messman, T. (2023). Role of blame and rape-related shame in distress among rape victims. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice & Policy*, 15(4), 557-566.
<https://doi.org/10.1037/tra0001132>
- Brottsförebyggande rådet (2023). Statistik om brottstyper: Våldtäkt och sexualbrott. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
<https://bra.se/statistik/statistik-om-brottstyper/valdtakt-och-sexualbrott.html>
- Brottsförebyggande rådet (2015). Våldtäktsbrottets hantering i rättskedjan. Kortanalys 9. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
[https://bra.se/download/18.31d7fffa1504bbffea0abf49/1450440526618/2015_Våldtäkt s brottets_hantering_i_rättskedjan.pdf](https://bra.se/download/18.31d7fffa1504bbffea0abf49/1450440526618/2015_V%u00e4ldt%C3%A4kt_s_brottets_hantering_i_r%C3%A4ttskedjan.pdf)

- Brottsförebyggande rådet. (2019). *Indikatorer på sexualbrottsutvecklingen 2005– 2017*.
Rapport 2019:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
[https://bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e1919f/1615395124460/2019_5_Indikatorer %20pa_sexualbrottsutvecklingen_2005_2017.pdf](https://bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e1919f/1615395124460/2019_5_Indikatorer_%20pa_sexualbrottsutvecklingen_2005_2017.pdf)
- Burt, D., & DeMello, L. (2002). Attribution of Rape Blame as a Function of Victim Gender and Sexuality, and Perceived Similarity to the Victim. *Journal of Homosexuality*, 43(2), 39-57.
http://dx.doi.org.ludwig.lub.lu.se/10.1300/J082v43n02_03
- Burt, M. (1980). Cultural myths and support for rape
Journal of Personality and Social Psychology, 38(2), 217-230.
<http://dx.doi.org.ludwig.lub.lu.se/10.1037/0022-3514.38.2.217>
- Davies, M., & Hudson J. (2011). Judgments toward male and transgendered victims in a depicted stranger rape. *Journal of Homosexuality*, 58(2), 237-247.
<http://dx.doi.org.ludwig.lub.lu.se/10.1080/00918369.2011.540179>
- Davies, M., Gilston, J., & Rogers, P. (2012). Examining the Relationship Between Male Rape Myth Acceptance, Female Rape Myth Acceptance, Victim Blame, Homophobia, Gender Roles, and Ambivalent Sexism. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(14), 2897- 2823.
<http://dx.doi.org.ludwig.lub.lu.se/10.1177/0886260512438281>
- Davies M., Rogers P., & Whitelegg L. (2009). Effects of victim gender, victim sexual orientation, victim response, and respondent gender on judgments of blame in a hypothetical adolescent rape. *Legal and Criminological Psychology*, 14(2), 331-338.
<https://doi.org/10.1348/978185408X386030>
- Davies, M., & McCartney, S. (2003). Effects of Gender and Sexuality on Judgements of Victim Blame and Rape Myth Acceptance in a Depicted Male Rape. *Journal of Community & Applied Social Psychology*. 13(5), 391-398.
<http://dx.doi.org.ludwig.lub.lu.se/10.1002/casp.741>
- Donovan, R. (2007). To Blame or Not to Blame: Influences of Target Race and Observer Sex on Rape Blame Attribution. *Journal of Interpersonal Violence*, 22(6), 722-736.
<http://dx.doi.org.ludwig.lub.lu.se/10.1177/0886260507300754>

- Donnellan, B., Trzesniewski, K., Robins, R., Moffitt, T., & Caspi, A. (2005). Low Self-Esteem Is Related to Aggression, Antisocial Behavior, and Delinquency. *Psychological science*, 16(4), 255- 343.
https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1111/j.0956-7976.2005.01535.xopen_in_newPublisher
- Diamond-Welch, B., Mann, O., Bass, M., & Tollini, C. (2001). The interaction between observer sex and sexual identity on attributions of blame with a heterosexual female victim. *Journal of Interpersonal Violence*. 36(1/ 2), 527-524.
<https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1177/0886260517733281>
- Donnellan, M. B., Trzesniewski, K. H., Robins, R. W., Moffitt, T. E., & Caspi, A. (2005). Low self-esteem is related to aggression, antisocial behavior, and delinquency. *Psychological science*, 16(4), 328-335.
<https://doi.org/10.1111/j.0956-7976.2005.01535.x>
- Fehler-Cabral, G., & Campbell, R. (2013). Adolescent sexual assault disclosure: The impact of peers, families, and schools. *American Journal of Community Psychology*, 52(1-2), 73-83.
<https://doi.org/10.1177/1077801215584>
- Flores, R.A. (2021). *Social acceptance of LGBTI people in 175 countries and locations 1981 to 2020*. UCLA School of law Williams institute.
<https://williamsinstitute.law.ucla.edu/wp-content/uploads/Global-Acceptance-Index-LGBTI-Nov-2021.pdf>
- Furnham, A., & Boston N. (1996). Theories of rape and the just world. *Psychology. Crime & Law*, 2(3), 211-229.
<http://dx.doi.org.ludwig.lub.lu.se/10.1080/10683169608409779>
- Geiger, B., Fischer, M., & Eshet, Y. (2004). Date-Rape-Supporting and Victim-Blaming Attitudes Among High School Students in a Multiethnic Society. *Journal of interpersonal violence*, 19(4), 406-426.
- Glick, P., & Fiske, S. T. (1996). The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70 (3), 491–512.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.3.491>

- Grubb, A., Harrower, J. (2008). Attribution of blame in cases of rape: An analysis of participant gender, type of rape and perceived similarity to the victim. *Aggression and Violent Behaviour*, 13(5), 396-405.
<https://doi.org/10.1016/j.avb.2008.06.006>
- Grubb A., & Harrower J. (2009). Understanding attribution of blame in cases of rape: An analysis of participant gender, type of rape and perceived similarity to the victim. *Journal of Sexual Aggression*, 15(1), 63-81.
<https://doi.org/10.1080/13552600802641649>
- Grubb, A., & Turner, E. (2012). Attribution of blame in rape cases: A review of the impact of rape myth acceptance, gender role conformity and substance use on victim blaming. *Aggression and Violent Behavior*, 17(5), 443–452.
<https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1016/j.avb.2012.06.002>
- Hansson-Breitenbecher, K. (2000). Sexual assault on college campus: Is an ounce of prevention enough? *Applied and preventive psychology*, 9(1), 23-52.
[https://doi.org/10.1016/S0962-1849\(05\)80036-8](https://doi.org/10.1016/S0962-1849(05)80036-8)
- Janoff-Bulman, R. (1982). Esteem and control bases of blame: “Adaptive” strategies for victims versus observers. *Journal of Personality*, 50(2), 180-192.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1982.tb01022.x>
- Javaid, A. (2017). In The Shadows: Making Sense of Gay Male Rape Victims' Silence, Suffering, and Invisibility. *International Journal of Sexual Health*, 29(4), 279-291.
<https://doi.org/10.1080/19317611.2017.1309484>
- Kassing, L., Beesley, D., & Frey, L. (2005). Gender role conflict, homophobia, age, and education as predictors of male rape myth acceptance. *Journal of Mental Health Counseling*, 27, 311-328
<https://doi.org/10.17744/mehc.27.4.9wfm24f52kqgav37>
- Lambert, A., Raichle, K. (2000). The role of political ideology in mediating judgments of blame in rape victims and their assailants: A test of the just world, personal responsibility, and legitimization hypotheses. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 26(7), 853-863.
<https://doi.org/10.1177/0146167200269010>

- Le Brun, C., Benbouriche, M., & Tibbels, S. (2023). A study of empathy towards male victims of sexual violence: the effects of gender and sexism. *Sexuality & Culture*, 1-19.
<https://doi.org/10.1007/s12119-023-10138-3>
- Lindwall, M. (2011). *Självkänsla, bortom populärpsykologi och enkla sanningar* (1:2 upp.). Studentlitteratur.
- Loinaz, I., Sánchez, L. M., & Vilella, A. (2021). Understanding empathy, self-esteem, and adult attachment in sexual offenders and partner-violent men. *Journal of interpersonal violence*, 36(5-6), 2050-2073.
<https://doi.org/10.1177/0886260518759977>
- Lundh, L.G., & Nilsson, A. (2018). *Psykologin som vetenskap: Vetenskapsteoretiska och forskningsmetodologiska grunder*. Studentlitteratur AB.
- Murphy, S. M., Amick-McMullan, A. E., Kilpatrick, D. G., Haskett, M. E., Veronen, L. J., Best, C. L., & Saunders, B. E. (1988). Rape victims' self-esteem: A longitudinal analysis. *Journal of Interpersonal Violence*, 3(4), 355-370.
<https://doi.org/10.1177/088626088003004001>
- Navarro, D. J., & Foxcroft, D. R. (2022). Learning statistics with jamovi: a tutorial for psychology students and other beginners (Version 0.75).
<https://doi.org/10.24384/hgc3-7p15>
- Orth, U., & Robins, R. W. (2014). The development of self-esteem. *Current directions in psychological science*, 23(5), 381-387.
<https://doi.org/10.1177/0963721414547414>
- Ostrowsky, M. K. (2010). Are violent people more likely to have low self-esteem or high self-esteem?. *Aggression and Violent Behavior*, 15(1), 69-75.
<https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.08.004>
- Polisen. (U.Å). *Sexualbrott*.
<https://polisen.se/utsatt-for-brott/polisanmalan/hat-hot-och-vald/sexualbrott/>
- Regeringskansliet. *Handlingsplan för Hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter*. Arbetsmarknadsdepartementet.
<https://www.regeringen.se/contentassets/93e20976982b4d798400b20ac57a966f/handlingsplan-hbtqi-221031.pdf>

- Richardson, D., & Campbell, J. L. (1982). Alcohol and rape: The effect of alcohol on attributions of blame for rape. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 8(3), 468–476.
<https://doi.org/10.1177/0146167282083013>
- Rosenberg, M. (1965a). *Society and the adolescent self- image*. Princeton university press.
- Rosenberg, M. (1965b). Rosenberg Self-Esteem Scale [Database record]. Retrieved from PsycTESTS.
<https://dx.doi.org/10.1037/t01038-000>
- Rosenberg, M., Schooler, C., Schoenbach, C., & Rosenberg, F. (1995). Global self-esteem and specific self-esteem: Different concepts, different outcomes. *American sociological review*, 141-156.
- Ryan, W. (1971). *Blaming the victim*. New York: Pantheon Books.
- Shaughnessy, J. J., Zechmeister, B. E., & Zechmeister, S. J. (2015). *Research methods in psychology* (10 uppl.). McGraw-Hill international edition.
- Shaver, K. G. (1970). Defensive attribution: Effects of severity and relevance on the responsibility assigned for an accident. *Journal of personality and social psychology*, 14(2), 101-113.
<https://doi.org/10.1037/h0028777>
- Sjöberg, M., Sarwar, F. (2020). Who Gets Blamed for Rapes: Effects of Immigration Status on the Attribution of Blame Toward Victims and Perpetrators. *Journal of Interpersonal Violence*, 35(13-14), 2446-2463.
<http://dx.doi.org.ludwig.lub.lu.se/10.1177/0886260517703371>
- Sleath, E.; & Bull, R. (2010). Male rape victim and perpetrator blaming. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(6), 969-988.
<https://doi.org/10.1177/088626050934>
- Ullman, S. E., & Peter-Hagene, L. (2014). Social reactions to sexual assault disclosure, coping, perceived control, and PTSD symptoms in sexual assault victims. *Journal of Community Psychology*, 42, 495-508.
<https://doi.org/10.1002/jcop.21624>
- Van der Bruggen, M., & Grubb, A. (2014). A review of the literature relating to rape victim blaming: An analysis of the impact of observer and victim characteristics on

- attribution on blame in rape cases. *Aggression and Violent Behavior*, 19(5), 523–531.
<https://doi.org/10.1016/j.avb.2014.07.008>
- Yamawaki, N., Darby, R., & Queiroz, A. (2007). The moderating role of ambivalent sexism: The influence of power status on perception of rape victim and rapist. *Journal of Social Psychology*, 147(1), 41-56.
<https://doi.org/10.3200/SOCP.147.1.41-56>
- Walker, J., Archer, J., & Davies, M. (2005). Effects of rape on male survivors: A descriptive analysis. *Archives of Sexual Behavior*, 34, 69-80.
<http://dx.doi.org.ludwig.lub.lu.se/10.1007/s10508-005-1001-0>
- Åkerström, M., & Sahlin, I. (Red.) (2001). *Det motspänstiga offret* (1a uppl.). Studentlitteratur AB.

Appendix

Appendix 1

Vinjett från studien av Abrams et al. (2003).

Jason and Kathy met and got acquainted at a party thrown by a mutual friend. Since they had a lot in common, they spent the night laughing, dancing, talking and flirting with each other. At the end of the party, Kathy invited Jason over to her apartment to talk some more and have coffee. When they got to her room, Kathy started kissing and caressing Jason. Jason then grabbed Kathy and tried to take her clothes off in order to have sex with her. At this point Kathy pushed him away and asked him to stop. However, Jason did not listen to her, and instead used force to hold her down and eventually penetrated her.

Appendix 2

Svensk översättning av skala för skuldbeläggning (Abrams et al., 2003).

1. Hur mycket tycker du att Erik ska klandra sig själv för det som hände?
2. Hur mycket kontroll tycker du att Erik hade över situationen?
3. Hur mycket kontroll tycker du att Viktor hade över situationen?
4. Hur mycket håller du med om att Erik inte borde ha bjudit hem Viktor om Erik inte ville ha sex med honom?
5. Tycker du att det som skedde kunde ha undvikits?
6. Vems fel tycker du att det är, att det som beskrivits i texten skedde?
7. Hur mycket sympati känner du för Erik?
En sju-gradig skala användes (1=inte alls till 7= helt och hållet, eller 1= Helt Viktors fel

till 7= Helt Eriks fel).

1. Hur mycket tycker du att Maja ska klandra sig själv för det som hände?
2. Hur mycket kontroll tycker du att Maja hade över situationen?
3. Hur mycket kontroll tycker du att Viktor hade över situationen?
4. Hur mycket håller du med om att Maja inte borde ha bjudit hem Viktor om Maja inte ville ha sex med honom?
5. Tycker du att det som skedde kunde ha undvikits?
6. Vems fel tycker du att det är, att det som beskrivits i texten skedde?
7. Hur mycket sympati känner du för Maja?
En sju-gradig skala användes (1=inte alls till 7= helt och hållet, eller 1= Helt Viktors fel

till 7= Helt Majas fel).

Appendix 3

Svenska översättningen av Rosenberg Self Esteem Scale (1965b).

1. Jag känner att jag är en värdefull person, åtminstone lika mycket som andra
2. Jag tycker att jag har en massa goda egenskaper
3. När allt kommer omkring har jag en tendens att se mig själv som misslyckad
4. Jag klarar av saker och ting lika väl som de flesta andra människor
5. Jag känner att jag inte har mycket att vara stolt över
6. Jag har en positiv inställning till mig själv
7. På det hela taget är jag nöjd med mig själv
8. Jag önskar att jag hade mer respekt för mig själv
9. Jag känner mig verkligen oduglig ibland
10. Då och då tycker jag att jag är värdelös